

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

Marzena Myślińska

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

ORCID: 0000-0002-1528-0952

marzena.myslinska@poczta.umcs.lublin.pl

Funkcje mediacyjne realizowane przez mediatora w trakcie mediacji. Wybrane zagadnienia

STRESZCZENIE

Przedmiotem rozważań niniejszego artykułu jest analiza aktywności podejmowanej w trakcie mediacji w kontekście specyfiki procesu decyzyjnego mediacji oraz uwarunkowań normatywnych stosunku prawnego i sporów rozwiązywanych za pomocą tej formy ADR. W celu realizacji zamierzenia treść pracy będzie zawierać katalog funkcji pełnionych przez mediatora w trakcie mediacji jako „środowiska realizowania roli” (który ze względu na dynamikę interakcji w ramach rokowań nie posiada zamkniętego charakteru). Ich charakter oraz treść przesądzą o charakterze roli społecznej i zawodowej mediatorów w polskim porządku prawnym; pozwalają również w sposób szczegółowy zobrazować kluczowe zagadnienia dla rozważań nad rolą zawodową, w tym takie, jak np. odpowiedzialność prawna czy konflikt ról. Funkcje mediacyjne ulegają zróżnicowaniu w zakresie częstotliwości ich realizacji w zależności m.in. od strategii prowadzenia mediacji, specyfiki sporu oraz regulacji prawnej mediacji. Omówienie ostatniego ze wskazanych czynników różnicujących (tj. oddziaływania prawa powszechnie obowiązującego) znajdzie odzwierciedlenie w treści pracy.

Słowa kluczowe: mediacja; mediator; funkcja mediacyjna; proces decyzyjny mediacji

WPROWADZENIE

Mediacja jest jedną z tzw. form ADR, polegającą – mówiąc w dużym uproszczeniu – na rozwiązywaniu sporów w drodze dyskursu pomiędzy jego stronami przy udziale zewnętrznego podmiotu trzeciego: mediatora. Forma ta na stałe zagościła w polskim porządku prawnym. Jej popularność wynika nie tylko z korzyści związanej z rozstrzygnięciem sporów w drodze procesu sądowego¹, ale również z działania prawodawcy wprowadzającego rozwiązania normatywne zachęcające do korzystania z mediacji. W tym zakresie warto wskazać na treść art. 187 § 1 pkt 3 Kodeksu postępowania cywilnego², stosownie do którego w treści pozwu obligatoryjnie należy zawrzeć informację, czy strony podjęły próbę mediacji lub innego pozasądowego sposobu rozwiązania sporu bądź wyjaśnienie powodów niepodjęcia takiej próby.

Przyczyn poszerzania pola normatywnego mediacji w polskim systemie prawnym, poprzez wprowadzanie jej do coraz większego zakresu sporów, należy poszukiwać zarówno wśród zjawisk prawnych, jak i społecznych. W przypadku tych pierwszych w literaturze wskazuje się w szczególności na: konwergencję kultur prawnych, zjawisko proceduralizacji prawa, europeizację prawa (w tym zwłaszcza implementację prawa Unii Europejskiej); z kolei do drugich zalicza się m.in. zjawisko dyferencjacji kultur społecznych czy zmianę

¹ W tym zakresie należy wskazać m.in. na krótszy czas trwania mediacji w porównaniu do procesu sądowego, mniejsze koszty oraz możliwość bezpośredniego wpływu na treść decyzji kończącej spór.

² Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. 2018, poz. 155), dalej jako: k.p.c.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

struktury sporów³, a także realizację założeń społeczeństwa obywatelskiego⁴. Nie bez znaczenia jest też tzw. zjawisko kryzysu sądownictwa i związane z nim przeciążenie sądów liczbą rozstrzyganych spraw. Pomimo odmiennych założeń procesu decyzyjnego mediacji, wpisanego w mechanizm rozwiązywania sporów, od opartego o rozstrzygnięcie procesu sądowego, mediacja stała się formą wspierającą oraz uzupełniającą ów proces. Świadczy o tym nie tylko wpływ ugody na wydanie orzeczenia rozstrzygającego spór, ale i fakt objęcia zakresem pojęcia „wymiar sprawiedliwości” mediacji oraz innych form ADR (pod warunkiem możliwości kontroli przez sąd decyzji kończących spór, powstających w ramach form alternatywnych)⁵.

Postępujący wzrost znaczenia mediacji wpływa na konieczność zwrócenia uwagi na osobę mediatora jako uczestnika mediacji i zachodzącego w niej procesu decyzyjnego, w szczególności (w kontekście braku szczegółowych uregulowań) na jego wzorzec normatywny, w tym status prawny w polskim systemie prawnym. Brak owych rozwiązań rzutuje na niejednoznaczność w określaniu jego roli w ramach normatywnych i kulturowych uwarunkowań polskiego porządku prawnego. Kwestia ta nabiera szczególnego znaczenia w kontekście dyskusji nad: profesjonalizacją zawodu, precyzją wymogów stawianych mediatorom, ich odpowiedzialnością prawną, etyką zawodową czy towarzyszącą jej konkurencyjnością na rynku marketingu usług⁶. Kontekst rozważań stanowi charakter oraz specyfika działań podejmowanych przez mediatora w trakcie mediacji jako procesu decyzyjnego wobec cech samej instytucji oraz zasad wyznaczających pozycję mediatora w mediacji. Wskazanym zagadnieniom zostanie poświęcona znaczna część niniejszego artykułu.

ZASADY MEDIACJI ORAZ POZYCJI MEDIATORA

Mediacja jako forma rozwiązywania sporów (podobnie jak znaczna większość pozostałych form ADR) opiera się o zasady: dobrowolności, akceptowalności, poufności, autonomii konfliktu. Cechy te warunkują przebieg i specyfikę procesu decyzyjnego

³ Szerzej m.in. L. Morawski, *Główne problemy współczesnej filozofii prawa. Prawo w toku przemian*, Warszawa 2003, s. 237; P. Kaczmarek, *Dwa ujęcia proceduralizacji prawa*, [w:] *Z zagadnień teorii i filozofii prawa. W poszukiwaniu podstaw prawa*, red. A. Sulikowski, „Acta Universitatis Wratislaviensis” 2006, nr 2878, s. 215 i n.

⁴ Szerzej: A. Korybski, *Alternatywne rozwiązywanie sporów w USA. Studium teoretycznoprawne*, Lublin 1993, s. 172.

⁵ Zob. m.in. L. Morawski, *op. cit.*, s. 228. Na szerokie rozumienie pojęcia „wymiar sprawiedliwości”, uwzględniające w swoim zakresie również alternatywne sposoby rozwiązywania sporów w aspekcie poszerzenia dostępu do wymiaru sprawiedliwości, wskazują również akty normatywne organów Unii Europejskiej (np. Zielona Księga Komisji Europejskiej o alternatywnych metodach rozwiązywania sporów cywilnych i handlowych z dnia 10 kwietnia 2002 r., COM(2002)196, kwiecień 2002). Szerzej: A. Zienkiewicz, *Studium mediacji. Od teorii ku praktyce*, Warszawa 2007, s. 224. Ponadto nie bez znaczenia jest fakt podzielenia tego stanowiska przez polski Trybunał Konstytucyjny, m.in. w wyroku z dnia 13 marca 1996 r. (K 11/95, OTK 1996, nr 2, poz. 9). Zob. także: J. Oniszczuk, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, Kraków 2000, s. 737.

⁶ Szczegółowa analiza odpowiedzialności prawnej mediatora w odniesieniu do: stron mediacji (odpowiedzialność kontraktowa), organizacji zrzeszających mediatorów (odpowiedzialność statutowa) oraz odpowiedzialności karnej mediatora w perspektywie polskiego porządku prawnego znajduje się w: M. Myślińska, *Mediator w polskim porządku prawnym*, Warszawa 2018, s. 153–266.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

zachodzącego w mediacji⁷. Stosownie do pierwszej z nich należy zauważyć, że udział w tej formie ADR oraz zawarcie porozumienia są uzależnione od woli stron. Istota akceptowalności sprowadza się do zgody stron na fakt udziału w mediacji (w kontekście pełnej świadomości o istocie tej formy ADR oraz aprobaty co do udziału w niej), osoby mediatora oraz zaakceptowania poszczególnych opcji porozumienia i końcowej treści ugody. Poufność sprowadza się do obowiązku zachowania w dyskrekcji informacji ujawnionych przez strony sporu w trakcie mediacji (z zastrzeżeniem, iż nie ma ona bezwzględnego charakteru). Autonomia konfliktu pozwala na zachowanie pełni władzy decyzyjnej stronom sporu, które nie tylko decydują o poddaniu sporu pod rozwiązanie w ramach tej formy ADR oraz ustalają szczegółowe reguły przebiegu mediacji, ale również ustalają i decydują o treści ugody. Wskazane zasady mediacji (w tym w szczególności autonomia konfliktu) przesadzają o „drugoplanowości” roli mediatora w stosunku do stron sporu, jej odmienności wobec arbitralności sędziego i przyznanej mu władzy decyzyjnej⁸.

Mediacja jest procesem komunikacyjnym, w ramach którego strony sporu dążą do porozumienia (ugody) z pomocą zewnętrznego wobec stron sporu podmiotu trzeciego – mediatora. Tym samym proces ten cechuje: dyskursywność, dynamika interakcji pomiędzy stronami, oparcie reguł procesu zarówno na normach prawnych, jak i pozaprawnych. Cechami wyznaczającymi pozycję mediatora w trakcie mediacji są: bezstronność, neutralność, niezależność, bezinteresowność. Pierwsza z nich wiąże się z obowiązkiem zachowania obiektywnej postawy w stosunku do stron mediacji⁹. Mediator nie może tym samym wspierać interesów żadnej ze stron sporu, w tym manifestować poparcia lub dezaprobaty dla stanowiska zajmowanego przez którąś z nich. Bezstronność wiąże się z zapewnieniem równowagi stronom sporu w trakcie mediacji na każdym jej etapie (stąd wywodzona z niej niekiedy zasada równowagi stron).

Kolejna z zasad wyznaczających pozycję mediatora w mediacji – niezależność – wiąże się z obowiązkiem realizowania funkcji mediacyjnych w sposób nakierowany na unikanie sytuacji mogących prowadzić do konfliktu interesów¹⁰. Konflikt może być rozpatrywany dwupłaszczyznowo: jako konflikt interesów zachodzący w relacji mediatora ze stronami mediacji albo jako konflikt ról realizowanych jednocześnie przez mediatora. Pierwsza z płaszczyzn może być analizowana np. w kontekście powiązań rodzinnych, towarzyskich lub zawodowych pomiędzy mediatorem a stroną mediacji, natomiast druga w przypadku jednoczesnego pełnienia ról, których uwarunkowania czy charakter czynności kolidują z rolą mediatora. W tym ostatnim przypadku można wspomnieć o problematycznym z pozoru łączeniu roli mediatora i prawnika, w szczególności ze względu na odmienne ukształtowanie realizacji funkcji mediatora w trakcie mediacji, a prawnika – w trakcie procesu sądowego¹¹.

⁷ O procesie decyzyjnym mediacji w kontekście jego porównania z procesem sądowym zob. m.in. *eadem*, *The Processes of Application of Law and the Decision Making in Mediation Process*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2015, nr 2, DOI: <http://dx.doi.org/10.17951/sil.2015.24.2.115>, s. 115–130.

⁸ *Ibidem*, s. 117–123.

⁹ Szerzej o bezstronności mediatora zob. m.in. R. Morek, *Mediacja i arbitraż (art. 183¹–183¹⁵, 1154–1217 KPC)*. Komentarz, Warszawa 2006, s. 56–58.

¹⁰ Zob. *ibidem*, s. 57.

¹¹ Szerzej o konflikcie roli mediatora i prawnika: M. Myślińska, *Mediator w polskim porządku...*, s. 331–341.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

Neutralność mediatora znajduje odzwierciedlenie w stosunku do sytuacji sporu oraz jego przedmiotu¹². Zewnętrzny podmiot trzeci nie może kierować jakichkolwiek sugestii dotyczących treści ugody, w tym zwłaszcza preferować konkretnych opcji porozumienia, w szczególności gdy zmagają one do realizacji jego prywatnego interesu¹³. Ostatnia z zasad wyznaczających pozycję mediatora w mediacji – bezinteresowność – przejawia się w zakazie uzależniania jakości podejmowanych działań od wynagrodzenia za prowadzenie mediacji albo obietnicy dodatkowego wynagrodzenia od stron/strony sporu w kontekście określonej treści ugody.

Rozwiązania normatywne składające się na wzorzec normatywny roli mediatora w polskim porządku prawnym wskazują na gwarancje zachowania wskazanych zasad (w tym przede wszystkim bezstronności). Mediator ma obowiązek poinformowania strony mediacji o każdym przypadku wskazującym na stronniczy charakter jego zachowania, w tym o zaistnieniu konfliktogennej sytuacji związanej z łączeniem roli mediatora z inną rolą społeczną – powinnośc ta spoczywa na mediatorze niezależnie od etapu postępowania mediacyjnego. Do wskazanej kwestii wprost nawiązuje treść art. 183³ § 2 k.p.c. oraz 96g § 1 Kodeksu postępowania administracyjnego¹⁴, które nakładają na mediatora obowiązek poinformowania stron mediacji o okolicznościach mogących wzbudzić wątpliwość co do bezstronności. Konsekwencją owego działania mediatora powinno być odmówienie prowadzenia mediacji (art. 96g § 2 k.p.a.).

FUNKCJE MEDIACYJNE

Kolejnym z zagadnień, którego wyjaśnienie jest niezbędne w kontekście rozważań niniejszego artykułu, jest wskazanie na funkcje mediacyjne realizowane przez mediatora w trakcie mediacji, przez które rozumiem zespół działań o podobnym charakterze, zmierzających do realizacji danego celu mediacji. Ogół funkcji realizowanych przez mediatora w trakcie mediacji stanowi najistotniejszy element zawodu, przesądzający o charakterze roli zawodowej. Konieczność realizacji wielopłaszczyznowych celów mediacji¹⁵ wiąże się z podjęciem szeregu działań o interdyscyplinarnym charakterze, które pomogą stronom mediacji efektywnie zakończyć istniejący pomiędzy nimi spór. Omówiony w niniejszej części artykułu katalog funkcji mediacyjnych nie ma zamkniętego charakteru – wskazane są te, które mają charakter „typowy” i jednocześnie na tyle uniwersalny, że ich odniesienie jest aktualne do każdego z rodzajów sporów normowanych przez daną gałąź prawa. Oczywiście „natężenie” realizacji poszczególnych z nich może ulec zróżnicowaniu w zależności od specyfiki sporów (inne w sporach cywilnych, karnych, administracyjnych itd.). Kwestia ta zostanie pokrótce nakreślona w dalszej części rozważań.

¹² Szerzej m.in. P. Waszkiewicz, *Zasady mediacji*, [w:] *Mediacje. Teoria i praktyka*, red. E. Gmurzyńska, R. Morek, Warszawa 2009, s. 97.

¹³ Szerzej: G. Skrzypczak, *Prawnik a sposoby rozwiązywania sporów. Prawnik wobec sytuacji konfliktowych*, „Monitor Prawniczy” 2004, nr 4, s. 198.

¹⁴ Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (t.j. Dz.U. 2017, poz. 1257), dalej jako: k.p.a.

¹⁵ Szerzej o celach mediacji: A. Zienkiewicz, *Specyfika dyskursu integracyjnego*, [w:] J. Bralczyk, *Wymowa prawnicza*, Warszawa 2014, s. 193–194.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

Przechodząc do egzemplifikacji funkcji mediacyjnych realizowanych przez mediatora w trakcie mediacji, należy rozpocząć od tych, które zmierzają do realizacji aspektów psychologicznych mediacji, związanych z niwelowaniem negatywnych emocji stron względem siebie oraz samego sporu, a także procesu „samopoznawania, samodoskonalenia oraz wewnętrznego wzrostu moralnego stron”¹⁶. Pierwszą z nich jest funkcja identyfikacyjna, której istota sprowadza się do identyfikacji interesów stron mediacji (w ich wymiarze materialnym, proceduralnym, psychologicznym), ich zakresów, sprzeczności norm oraz wartości stanowiących strukturalne podłoże konfliktu¹⁷. Funkcja związana z neutralizowaniem emocji towarzyszących stronom podczas wszystkich etapów mediacji odpowiada funkcji katalizującej¹⁸. Mediator ma za zadanie przyczynić się do minimalizacji konfliktu pomiędzy stronami m.in. poprzez budowanie pozytywnej relacji psychologicznej pomiędzy stronami sporu¹⁹. Zewnętrzny podmiot trzeci tworzy atmosferę współpracy i zaufania, kreuje przestrzeń neutralną emocjonalnie, która sprzyja racjonalnej dyskusji oraz przemianie emocjonalnej stron. Zadaniem mediatora jest uporanie się z przejawami emocji (behawioralnymi, poznawczymi, fizjologicznymi)²⁰, czego realizacja powoduje przeobrażenie wskazanej funkcji w funkcję terapeutyczną.

Kolejne z omawianych w tym miejscu funkcji (informacyjna, ekspercka, edukacyjna, doradcza) w ogólności mają na celu wyposażenie stron sporu w określony zasób wiedzy pozwalającej im samodzielnie rozwiązać spór w drodze mediacji. Pierwsza z wymienionych sprowadza się do przekazania stronom sporu wiedzy o istocie jego rozwiązywania w drodze mediacji, a także o roli i funkcji, jakie są przez mediatora realizowane (uwarunkowanych cechami neutralności, bezstronności, bezinteresowności, niezależności), ramach proceduralnych mediacji (w szczególności o dobrowolności i poufności), strategiach mediacyjnych możliwych do zastosowania w danym sporze, skutkach prawnych ugody mediacyjnej i realności wysuwanych przez strony opcji porozumienia oraz korzyściach i zaletach rozwiązania sporu za pomocą tej formy²¹. Realizując wskazane zadania, mediator uczy strony sporu samodzielnie kształtować stosunek społeczny oraz wskazuje drogę rozwiązywania konfliktów na przyszłość (tym samym wskazana funkcja przeobraża się w funkcję edukacyjną, zaś w przypadku, gdy wiąże się z posiadaniem specjalistycznej wiedzy z dziedziny objętej przedmiotem sporu – w funkcję ekspercką).

Omawiając wskazane funkcje, warto odnieść się do funkcji doradczej, która w perspektywie zasad wyznaczających pozycję mediatora w mediacji (neutralności, bezstronności i niezależności) oraz zasady konfliktu może zostać uznana za dyskusyjną. Problematiczne tym samym wydaje się realizowanie przez mediatora tej funkcji, zwłaszcza gdyby przybrała ona postać wsparcia tylko jednej ze stron mediacji lub narzucenia stronom opcji porozumienia bądź jego kompleksowej treści. Działania mediatora polegające na wywieraniu nacisku na szybkie zawarcie ugody czy też stanowcze sugerowanie danej opcji porozumienia należy uznać za nienależyte wykonywanie obowiązków, pozostające

¹⁶ Szerzej o wskazanych procesach: *idem, Studium mediacji...*, s. 165.

¹⁷ Szerzej: Ch. Moore, *Mediacje. Praktyczne strategie rozwiązywania konfliktów*, Warszawa 2009, s. 74.

¹⁸ Por. na temat behawioralnych, psychologicznych i poznawczych aspektów emocji: *ibidem*, s. 175–179.

¹⁹ Szerzej o technikach psychologicznych ułatwiających radzenie sobie z negatywnymi emocjami stron w trakcie mediacji: G. Nordhelle, *Mediacja. Sztuka rozwiązywania konfliktów*, Gdańsk 2010, s. 248–257.

²⁰ Szerzej: Ch. Moore, *op. cit.*, s. 179–180.

²¹ Szerzej: *ibidem*, s. 104–105.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

w sprzeczności z ideą mediacji oraz pojednaniem stron w drodze zawarcia obopólnie akceptowalnego porozumienia²². Tym samym realizacja wskazanej funkcji wymaga od mediatora powściągliwości w formułowaniu opinii na temat stanowisk stron lub wysuwanych przez nie opcji ugody, z zachowaniem obiektywnej postawy wobec stron mediacji, poczucia równowagi i świadomości pozycji decyzyjnej stron sporu.

W dalszej kolejności warto zwrócić uwagę na te spośród funkcji mediatora, które są związane z organizowaniem procesu mediacji, w tym z jego przebiegiem. Pierwszą z funkcji, mającą w tym zakresie istotne znaczenie, jest funkcja proceduralna, wiążąca się m.in. z wypełnianiem sprawiedliwości proceduralnej postępowania mediacyjnego²³. Przejawia się ona w zapewnieniu realizacji podstawowych zasad rzutujących na procedurę mediacji, tj. zasady dobrowolności, autonomii konfliktu, akceptowalności i poufności. Ponadto – wobec niesformalizowania mediacji – mediator dba o przestrzeganie szczegółowych reguł przebiegu mediacji, które zostały wspólnie ze stronami ustalone na początku interakcji (np. kolejność zabierania głosu). Realizując działania właściwe dla wskazanej funkcji, mediator w pewnym stopniu pełni funkcję kontrolną nad przebiegiem mediacji, zarządza poszczególnymi etapami postępowania mediacyjnego, co prowadzi m.in. do utrzymania równorzędnej pozycji stron sporu.

Z omówioną sferą aktywności mediatora związana jest funkcja organizacyjna oraz stabilizacyjna, w ramach której mediator organizuje mediację pod kątem czasowym, technicznym i przestrzennym oraz dba o równowagę stron sporu w trakcie mediacji. Mediator (w przypadku posiadania takiej możliwości) dokonuje wyboru odpowiedniego miejsca prowadzenia mediacji, zapewniającego rzeczywiste rozdzielenie stron i umożliwiającego osobne spotkanie z każdą z nich. Ponadto dba o neutralny charakter przestrzeni umożliwiającej swobodną i niezakłóconą komunikację, która jest pozbawiona elementów mogących sugerować przewagę lub zwiększone oddziaływanie jednej ze stron na drugą. Kolejnym zadaniem mediatora realizującego wskazaną funkcję jest zagwarantowanie komfortowych warunków komunikacji (w tym ciszy umożliwiającej stronie zapanowanie nad emocjami, uspokojenie się), zorganizowanie poczęstunku itp.²⁴ Równowaga stron, zapewniona dzięki realizacji funkcji stabilizacyjnej, stanowi immanentny warunek osiągnięcia porozumienia akceptowalnego przez wszystkie strony sporu. Mediator tym samym wspiera stronę słabszą, hamuje zaś nadmierną ekspansywność strony silniejszej, dba o równowagę emocjonalną i komunikacyjną stron oraz wzajemne zrozumienie kierowanych do siebie komunikatów.

Jak zostało wspomniane, mediacja to proces komunikacyjny. Jego głównym elementem jest dyskurs toczący się pomiędzy stronami, dlatego nadrzędną spośród funkcji pełnionych przez mediatora w trakcie procesu decyzyjnego mediacji jest funkcja komunikacyjna. Jej istota sprowadza się do moderowania komunikacji pomiędzy stronami²⁵. Mediator wspomaga i prowadzi negocjacje stron w taki sposób, aby pomóc im we wzajemnej

²² Por. M. Tabernacka, *Negocjacje i mediacje w sferze publicznej*, Warszawa 2009, s. 34.

²³ Szerzej o sprawiedliwości proceduralnej postępowania mediacyjnego m.in. A. Zienkiewicz, *Mediacja jako forma wymiaru sprawiedliwości*, „ADR. Arbitraż i Mediacja” 2013, nr 4(24), s. 107–109.

²⁴ Zob. A. Cybulko, A. Siedlecka-Andrychowicz, *Mediator: role, umiejętności, osobowość*, [w:] *Mediacje. Teoria...*, s. 170.

²⁵ Por. Ch. Moore, *op. cit.*, s. 103–104.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

komunikacji w celu zmaksymalizowania szans na zawarcie ugody²⁶. Wśród szczegółowych zabiegów mediatora realizującego wskazaną funkcję należy wymienić m.in.: pomoc stronom w zdefiniowaniu kwestii spornych oraz ich wyartykułowaniu²⁷, kierowanie komunikacją w sposób zapobiegający ewentualnej eskalacji konfliktu, dbanie o wzajemne zrozumienie kierowanych do siebie komunikatów.

Na zakończenie egzemplifikacji funkcji mediacyjnych realizowanych przez mediatora w trakcie mediacji warto wskazać na mającą nieco subiektywny charakter funkcję autorytetu. Jej zasadniczym elementem jest budowanie wiarygodności mediatora wobec stron sporu i otoczenia społecznego. Celem owej wiarygodności jest stworzenie „podstawy do oczekiwań, że mediator i procedura mediacji pomogą im skutecznie rozwiązać sporne zagadnienia”²⁸. Niezależnie od płaszczyzn wiarygodności mediatora (osobistej, instytucjonalnej, proceduralnej) realizacja tej funkcji wiąże się z: koniecznością zachowania postawy odzwierciedlającej ideę mediacji (bezstronność, niezależność, neutralność, bezinteresowność), zachowaniem odpowiedniej reputacji (postawa w życiu prywatnym), a także umiejętnością i kwalifikacjami umożliwiającymi prowadzenie mediacji nakierowanej na realizację jej wielopłaszczyznowych celów. Autorytet mediatora, realizowany na wielu aspektach wiarygodności (np. osobistej, merytorycznej), przekłada się na ocenę stron co do właściwości skierowania sporu do próby jego rozwiązania w drodze mediacji, zwiększa ich zaangażowanie w kooperację w trakcie toczących się pomiędzy nimi rokowań, a w konsekwencji wpływa na podwyższenie poczucia obowiązku w wykonaniu zawartego porozumienia.

FUNKCJE MEDIACYJNE Z PERSPEKTYWY POLSKIEGO SYSTEMU PRAWNEGO

Obowiązujące prawo i regulacja poszczególnych rodzajów mediacji w polskim systemie prawnym w różnym stopniu determinują treść działań mediatora. Tym samym funkcje mediacyjne realizowane przez mediatora w ramach poszczególnych rodzajów mediacji (wyróżnionych ze względu na rodzaj sporu w ramach stosunku prawnego) nabierają różnego natężenia (częstotliwości). W pierwszej kolejności należy wskazać na mediacje w gałęzi prawa cywilnego, stanowiącego naturalne środowisko dla rozwiązywania sporów w przedmiotowej formie ADR²⁹. W jego ramach występują, będące domeną prawa prywatnego, spory subiektywne, charakterystyczne dla splotu indywidualnych roszczeń i okoliczności³⁰. Cechami prawa cywilnego, które warunkują realizację roli mediatora i jednocześnie odpowiadają zasadom mediacji, są: autonomia woli stron, zasada swobody umów, zasada równości podmiotów stosunków prawnych i zasada autonomicznego kształtowania stosunków społecznych (w tym prawnych)³¹. W obszarze tych cech w sposób niezakłócony są wypełniane: zasada dobrowolności, autonomii konfliktu, akceptowalności mediacji. Samodzielność podmiotów prawa cywilnego w kształtowaniu łączących je relacji stwarza idealne warunki dla dyskursywnego kształtowania treści stosunku prawnego.

²⁶ Zob. A. Cybulko, A. Siedlecka-Andrychowicz, *op. cit.*, s. 168.

²⁷ Szerzej: Ch. Moore, *op. cit.*, s. 191.

²⁸ *Ibidem*, s. 101.

²⁹ Szerzej: R. Morek, *op. cit.*, s. 35.

³⁰ Zob. Z. Kmiecik, *Mediacja w polskim prawie administracyjnym*, [w:] *Mediacja w prawie administracyjnym*, red. H. Machińska, Warszawa 2007, s. 38.

³¹ Por. R. Morek, *op. cit.*, s. 47.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

Regulacja prawna mediacji w sprawach cywilnych³², zawarta w treści art. 183¹–183¹⁵ k.p.c., nie reguluje szczegółowo zadań mediatora prowadzącego mediację w sprawach cywilnych, poza odwołaniem się do zasad stanowiących o istocie tej formy rozwiązywania sporów oraz pozycji mediatora (dobrowolność, poufność, bezstronność). Tym samym w bardzo ograniczonym zakresie prawodawca wskazuje na funkcje mediacyjne. Wobec owej ogólności nie ulega wątpliwości, iż mediator będzie realizować funkcje o charakterze proceduralnym, których celem jest organizacja stronom warunków do kooperacyjnego rozwiązania sporu (tj. funkcji proceduralnej, organizacyjnej, stabilizacyjnej) – na funkcje te wskazują w szczególności art. 183¹¹ i 183¹³ k.p.c.³³ Dodatkowo, ze względu na treść art. 183⁸ k.p.c., który przewiduje możliwość prowadzenia przez mediatora (po uprzednim wezwaniu stron przez przewodniczącego) spotkania informacyjnego dotyczącego polubownych metod rozwiązywania sporów, znaczenia nabiera realizacja funkcji informacyjnej. Ponadto należy zwrócić uwagę na treść art. 183^{3a} k.p.c., który poprzez dopuszczenie, aby na zgodny wniosek stron mediator zaproponował stronom treść porozumienia³⁴, przewiduje realizację przez zewnętrzny podmiot trzeciej funkcji doradczej.

Wskazanie natężenia realizacji poszczególnych funkcji mediacyjnych w sporach rodzinnych, gospodarczych i pracowniczych – ze względu na brak szczegółowych rozwiązań normatywnych w tym zakresie – wymaga odwołania się do swoistości wskazanych stosunków prawnych. Charakterystyczne dla stosunków rodzinnych silne emocje oraz zwiększony (z perspektywy strony) nacisk na kontynuowanie relacji w przyszłości w porównaniu z innymi rodzajami sporów cywilnych³⁵ wzmacnia intensywność realizacji funkcji o charakterze psychologicznym, tj. katalizującej, stabilizacyjnej, a także identyfikacyjnej³⁶. Natomiast w odniesieniu do spraw gospodarczych profesjonalny charakter stron tego typu sporów wskazuje na natężenie realizacji funkcji informacyjnej, doradczej i eksperckiej, w szczególności w kontekście pożądanego posiadania przez mediatora specjalistycznej wiedzy z zakresu objętego przedmiotem sporu. Indywidualne stosunki pracy jako „stosunki pracy podporządkowanej, świadczonej na rzecz pracodawcy dobrowolnie, osobiście, za wynagrodzeniem, jak również inne stosunki prawne nierozzerwalnie związane ze stosunkami pracy”³⁷ charakteryzują się hierarchicznym podporządkowaniem pracownika. Pracodawca dąży do wzrostu efektywności pracy, pracownik zaś do uzyskania korzyści w związku

³² Stosownie do treści art. 1 k.p.c.: „Kodeks postępowania cywilnego normuje postępowanie sądowe w sprawach ze stosunków z zakresu prawa cywilnego, rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa pracy, jak również w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych oraz w innych sprawach, do których przepisy tego Kodeksu stosuje się z mocy ustaw szczególnych (sprawy cywilne)”.

³³ Pierwszy z powołanych przepisów nakłada na mediatora obowiązek ustalenia terminu i miejsca posiedzenia mediacyjnego, chyba że strony wyraziły wolę przystąpienia do mediacji bez odbycia takowego posiedzenia, drugi z kolei wskazuje na obowiązek sporządzenia protokołu z przeprowadzonej mediacji.

³⁴ Fakt skierowania przez strony takiego wniosku powinien tym samym znaleźć odzwierciedlenie w treści protokołu z mediacji, sporządzanego przez mediatora, lub też stanowić doń załącznik (o ile strony zdecydowały się sporządzić wniosek na piśmie).

³⁵ *Sztuka skutecznego prowadzenia mediacji*, red. A. Binsztok, Wrocław 2012, s. 82–91.

³⁶ Dodatkowo należy wspomnieć, iż na tę funkcję wprost wskazuje charakterystyka specyfiki sporów rodzinnych zawarta w memorandum wyjaśniającym do rekomendacji nr R(98)1 Komitetu Ministrów Rady Europy z dnia 21 stycznia 1998 r. dla państw członkowskich na temat mediacji rodzinnej, przyjętej przez Komitet Ministrów. Szerzej omówienie wskazanej regulacji zob. E. Gmurzyńska, R. Morek, *O problemach dotyczących rozstrzygnięcia spraw o błędy lekarskie i o roli mediacji*, „ADR. Arbitraż i Mediacja” 2011, nr 3(15), s. 43–77.

³⁷ Szerzej: M. Żurawska, *Mediacja jako metoda rozwiązywania indywidualnych i zbiorowych sporów pracy*, [w:] *Mediacje. Teoria...*, s. 231.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

z wykonywanymi przez siebie obowiązkami³⁸. Istotne jest więc zwiększenie natężenia realizacji funkcji stabilizacyjnej, zmierzającej do zachowania równowagi stron.

Wykonywanie funkcji mediacyjnych przez mediatora w sporach karnych wpisane jest w realizację idei sprawiedliwości naprawczej³⁹, przejawiającej się w próbie naprawienia wyrządzonej szkody, a także restytucji naruszonych więzi społecznych⁴⁰. Mediator tym samym ukierunkowuje strony sporu wywołanego czynem zabronionym (pokrzywdzonego oraz sprawcę) na jego ugodowe rozwiązanie, którego istotą jest przebaczenie sprawcy oraz naprawienie szkody i przeproszenie pokrzywdzonego. Analiza treści przepisów powszechnie obowiązujących regulujących mediację w sprawach karnych (tj. art. 23a Kodeksu postępowania karnego⁴¹ oraz przepisów rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 maja 2015 r. w sprawie postępowania mediacyjnego w sprawach karnych⁴²) prowadzi do wniosku, iż wskazują one na realizację przez mediatora funkcji organizacyjnej (m.in. poprzez nawiązanie kontaktu pomiędzy stronami – § 14 pkt 1 powołanego rozporządzenia; ustalenie terminu i miejsca spotkania z każdym z nich, stanowi niejako pierwszy etap mediacji⁴³) i informacyjnej (na co wskazuje treść § 14 pkt 2)⁴⁴; mediator ma obowiązek zapewnienia przestrzeni prowadzenia mediacji oraz dostosowania tempa dyskursu do stron. Charakter relacji pomiędzy stronami tego rodzaju sporu oraz jego uwikłanie emocjonalne (z punktu widzenia pokrzywdzonego) uwypuklają natężenie realizacji funkcji stabilizacyjnej, katalizującej oraz terapeutycznej. Konieczność utrzymania równowagi stron (w wymiarze emocjonalnym oraz środków oddziaływania) wymaga od mediatora natężenia realizacji funkcji stabilizacyjnej. Po ustaleniu treści porozumienia mediator dba o formę prawną i treść ugody (na działanie to wskazuje pkt 4 § 14 rozporządzenia), a także – jak wprost stanowi art. 23a § 4 k.p.k. – sporządza sprawozdanie z przebiegu mediacji⁴⁵ i przedstawia je organowi, który sprawę do mediacji skierował (§ 16 rozporządzenia). Dodatkowo, stosownie do treści

³⁸ Zob. *ibidem*, s. 232.

³⁹ Szerzej na temat idei sprawiedliwości naprawczej: J. Consedine, *Sprawiedliwość naprawcza: przywrócenie ładu społecznego*, Warszawa 2004, *passim*; D. Szumiło-Kulczycka, [w:] *Mediacja. Teoria, normy, praktyka*, red. K. Płeszka, J. Czapska, M. Araszkiwicz, M. Pękała, Warszawa 2017, s. 259–267.

⁴⁰ Szerzej: J. Warylewski, *Kierunki i szkoły w nauce prawa karnego*, [w:] *System Prawa Karnego*, t. 1: *Zagadnienia ogólne*, red. A. Marek, Warszawa 2010, s. 90.

⁴¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. 1997, nr 89, poz. 555 ze zm.), dalej jako: k.p.k.

⁴² Dz.U. 2015, poz. 716.

⁴³ Przy czym, stosownie do treści § 15 rozporządzenia, mediator może zdecydować się na mediacje pośrednie (sesje indywidualne) w przypadku, gdy nie jest możliwe bezpośrednie spotkanie podejrzanego lub oskarżonego z pokrzywdzonym.

⁴⁴ Szerzej: A. Rękas, *Informowanie uczestników postępowania mediacyjnego o istocie instytucji mediacji – uwagi praktyczne*, „Mediator” 2004, nr 1(28), s. 33–37.

⁴⁵ Należy zaznaczyć, iż art. 23a k.p.k., regulujący instytucję mediacji, nie określa wprost zadań, jakie realizuje mediator (poza wskazanym sporządzeniem sprawozdania – § 6 powołanego przepisu). Na konieczność uwzględnienia zawartej pomiędzy sprawcą a ofiarą ugody przez organ stosujący prawo wskazuje treść przepisu art. 53 § 4 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (t.j. Dz.U. 2016, poz. 1137 z późn. zm.): „[...] wymierzając karę, sąd bierze pod uwagę pozytywne wyniki przeprowadzonej mediacji między pokrzywdzonym a sprawcą albo ugodę między nimi osiągniętą w postępowaniu przed sądem lub prokuratorem”. Ponadto należy wskazać na treść art. 60 § 2 pkt 1 k.k., z którego wynika, że wynik mediacji może mieć wpływ na podjęcie przez sąd decyzji o nadzwyczajnym złagodzeniu kary, a także art. 66 § 3 k.k., który rozszerza możliwość orzeczenia przez sąd warunkowego umorzenia postępowania w przypadku, gdy „pokrzywdzony pojednał się ze sprawcą, sprawca naprawił szkodę lub pokrzywdzony i sprawca uzgodnili sposób naprawienia szkody”. Szerzej komentuje wskazane przepisy w kontekście mediacji m.in. D. Wójcik, *Mediacja w polskim prawie karnym i prawie nieletnich*, „Mediator” 2005, nr 2(33), s. 11–16.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

§ 14 pkt 5 rozporządzenia, ciążące na mediatorze zobowiązanie do zweryfikowania wykonania postanowień ugody wskazuje na realizację przez niego funkcji nadzorczej.

Określając natężenie stosowania funkcji mediatora w odniesieniu do mediacji w sprawach z udziałem nieletnich⁴⁶, adekwatnie do celu regulacji, należy przypisać realizacji funkcji mediacyjnych charakter wychowawczy⁴⁷. Wpływanie na kształtowanie osobowości nieletniego w celu przygotowania go do życia w społeczeństwie, edukowanie w zakresie właściwych stosunków interpersonalnych oraz kierowanie stron ku samorealizacji⁴⁸ oddziałuje na realizację funkcji asekuracyjnej, edukacyjnej oraz autorytetu. Analizując treść regulacji prawnej mediacji w sporach z udziałem nieletnich, zawartej w wydanym na podstawie art. 3a § 3 wspomnianej ustawy rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 maja 2001 r. w zakresie postępowania mediacyjnego w sprawie nieletnich⁴⁹, oprócz funkcji wskazanych w poprzednim akapicie, należy wskazać na natężenie realizacji przez mediatora funkcji organizacyjnej, proceduralnej i stabilizacyjnej⁵⁰.

Na zakończenie pokrótce należy zwrócić uwagę na realizację funkcji mediacyjnych w sporach administracyjnoprawnych oraz w postępowaniu mediacyjnym przed sądami administracyjnymi. Co prawda, ze względu na zasady postępowania administracyjnego (w tym praworządności, uwzględnienia interesu społecznego i słusznego interesu jednostkowego), realizacja zasad mediacji napotyka na ograniczenia, niemniej korzystanie z przedmiotowej formy ADR nie wydaje się pozbawione możliwości. Właściwa dla wskazanej gałęzi prawa zasada legalizmu determinuje działania podejmowane przez mediatora, a swobodę działań stron ogranicza konieczność realizacji instrukcji wydanych w stosunku do organu administracji. Podstawą prawną prowadzenia mediacji w sprawach administracyjnych jest treść przepisów zawartych w Rozdziale 5a k.p.a. (art. 96f–96n). Istota udziału mediatora, wskazana w treści art. 96k k.p.a., sprowadza się do „prowadzenia mediacji, dążąc do polubownego rozwiązania sporu, w tym przez wspieranie uczestników mediacji w formułowaniu przez nich propozycji ugodowych”⁵¹. Tym samym treść przepisu sugeruje natężenie realizacji funkcji informacyjnej,

⁴⁶ Regulowanych ustawą z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach z udziałem nieletnich (t.j. Dz.U. 2016, poz. 1654).

⁴⁷ Szerzej: M. Grudziecka, J. Książek, *Mediacja w sprawach karnych i z nieletnim sprawcą czynów karalnych*, „Mediator” 2010, nr 2(53), s. 21–30.

⁴⁸ Szerzej: P. Kujan, *Mediator – obrońca rzetelnej procedury pojednania czy współczesny animator wychowania?*, „Mediator” 2010, nr 2, s. 4–11.

⁴⁹ Dz.U. 2001, nr 56, poz. 591 z późn. zm., dalej jako: rozporządzenie.

⁵⁰ Wśród wskazanych w treści rozporządzenia obowiązków mediatora znajduje się obowiązek: 1) zapoznania się z informacjami zawartymi w aktach sprawy, 2) nawiązania kontaktów z uczestnikami i odebrania od nich zgody na udział w postępowaniu, 3) przeprowadzenia z uczestnikami spotkań indywidualnych, informując o istocie oraz zasadach postępowania mediacyjnego oraz roli i uprawnieniach uczestników, 4) przeprowadzenia spotkania mediacyjnego z udziałem wszystkich uczestników, 5) pomocy w sformułowaniu treści ugody między uczestnikami i sprawdzenia wykonania wynikających z niej zobowiązań, 6) sporządzenia sprawozdania dla sądu rodzinnego z przebiegu i wyników przeprowadzonego postępowania mediacyjnego (§ 14 rozporządzenia). Ponadto, podobnie jak w przypadku wcześniej omawianego rozporządzenia w sprawie postępowania mediacyjnego w sprawach karnych, w przypadku, gdy nie jest możliwe bezpośrednie spotkanie uczestników, „mediator może prowadzić mediację w sposób pośredni, przekazując uczestnikom informacje, propozycje i zajmowane przez każdego z nich stanowisko, o ile względy oddziaływania wychowawczego nieletniego nie stoją temu na przeszkodzie” (§ 15 rozporządzenia). Po zakończeniu mediacji obowiązkiem mediatora jest sporządzenie sprawozdania z jej przebiegu oraz przekazanie go sądowi rodzinnemu (§ 17).

⁵¹ Dodatkowo należy wskazać na wynikające wprost z treści przepisów k.p.a. czynności w postaci: obowiązku zapoznania się z aktami sprawy (art. 96i) oraz sporządzenia sprawozdania z przeprowadzonej mediacji (art. 96m). Warto zwrócić uwagę na postulowane w literaturze stanowisko, iż regulacja prawna postępowania

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

organizacyjnej i asekuracyjnej, natomiast biorąc pod uwagę możliwą hierarchiczną relację stron (w szczególności, gdy jedną z nich jest organ administracji publicznej) – funkcji stabilizacyjnej. Ze względu na pisemny charakter postępowania administracyjnego oraz wskazaną zasadę legalizmu konieczne jest realizowanie funkcji informacyjnej (eksperckiej), związanej z wyjaśnieniem stronom sporu stanu prawnego sprawy.

Wskazując na realizację funkcji mediacyjnych przez sędziego lub referendarza sądowego w postępowaniu sądownoadministracyjnym, którego istota (jak wynika z treści z art. 115 § 1 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi⁵²) polega na bezpośredniej konfrontacji stanowisk stron, weryfikacji ich stanu wiedzy o prawie oraz wspólnym poszukiwaniu przez strony sporu satysfakcjonującego porozumienia w granicach prawa⁵³, należy zwrócić uwagę na to, iż głównym zadaniem podmiotów realizujących jest wyjaśnienie (w trakcie moderowania komunikacją) okoliczności, czy w toku uprzedniego postępowania administracyjnego doszło do naruszenia prawa, w jakim zakresie to naruszenie nastąpiło, jakie mogą być tego skutki oraz jakie działania powinny zostać podjęte w celu usunięcia owego naruszenia⁵⁴. Sędzia/referendarz sądowy ma tym samym⁵⁵ (art. 115 § 1 i art. 117 § 1 p.p.s.a.) obowiązek wyjaśnić stronom okoliczności faktyczne i prawne sprawy, co pozwoli na przyjęcie określonej drogi załatwienia sprawy⁵⁶, a także sprawdzić, czy treść ustaleń dokonanych w toku mediacji nie będzie skutkować naruszeniem prawa⁵⁷. Natężeniu ulega więc funkcja informacyjna, która ze względu na posiadaną wiedzę prawniczą przez sędziego oraz referendarza przybiera postać funkcji eksperckiej.

PODSUMOWANIE

Reasumując rozważania zamieszczone w niniejszym artykule, należy podkreślić interdyscyplinarność roli mediatora jako moderatora stosunków społecznych. Na ową wielopłaszczyznowość wskazuje różnorodność funkcji mediacyjnych realizowanych przez mediatora w trakcie mediacji nakierowanych na realizację celów mediacji. Przedstawiony czytelnikom katalog funkcji mediacyjnych nie posiada zamkniętego charakteru, jego uniwersalność pozwala jednak na omówienie szeregu zagadnień związanych z wykonywaniem roli zawodowej (w tym m.in. odpowiedzialności prawnej lub konfliktu, roli mediatora oraz

administracyjnego powinna służyć zapewnieniu, aby konflikt interesów był rozstrzygany w taki sposób, by uczestnik nie stał się przedmiotem działalności państwa. W sytuacji rozbieżnych interesów stron postępowania wzrasta ryzyko zablokowania procesu decyzyjnego z powodu nierozwiązywanych konfliktów bądź uzyskania rozstrzygnięcia niezadowolającego strony. Szerzej: A. Skóra, *Idea mediacji w polskim postępowaniu administracyjnym*, „Mediator” 2004, nr 2(29), s. 53–54.

⁵² T.j. Dz.U. 2017, poz. 1369, dalej jako: p.p.s.a.

⁵³ Szerzej: R. Hauser, *U progu reformy sądownictwa administracyjnego*, „Państwo i Prawo” 2002, z. 11, s. 35.

⁵⁴ Szerzej: A. Drelichowska, *Model mediacji w postępowaniu sądownoadministracyjnym*, „ADR. Arbitraż i Mediacja” 2012, nr 2, s. 25–40.

⁵⁵ Por. A. Miruć, *Mediator w postępowaniu przed sądami administracyjnymi*, [w:] *Arbitraż i mediacja. Praktyczne aspekty stosowania przepisów. Materiały z Konferencji Naukowej Iwonicz-Zdrój 18–20 października 2007*, Rzeszów 2007, s. 195.

⁵⁶ W. Ryms, *Postępowanie mediacyjne*, [w:] *Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (zagadnienia wybrane). Materiały na konferencję sędziów NSA*, Warszawa 2003, s. 45–46.

⁵⁷ J. Kubasik, *Mediacja w postępowaniu sądownoadministracyjnym jako alternatywny sposób rozwiązywania sporów z udziałem organów administracji*, [w:] *Mediacje w prawie*, red. J. Czapska, M. Szelaąg-Dylewski, Kraków 2015, s. 194.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

innej roli zawodowej)⁵⁸. Mediacja jest procesem odznaczającym się dynamiką interakcji pomiędzy stronami, tym samym dobór oraz natężenie realizacji funkcji są uzależnione od definicji sytuacji uwzględniającej: diagnozę sporu (identyfikację interesów i potrzeb stron), dynamikę interakcji, rodzaj sporu i jego specyfikę, wiedzę i umiejętności mediatora w zakresie strategii i technik mediacyjnych, poziom emocji w interakcji pomiędzy stronami, różnice kulturowe stron (łącznie z odmiennością internalizowanych norm społecznych).

Jednym z determinantów wpływających na częstotliwość funkcji jest regulacja prawna mediacji. Analiza językowa treści obowiązujących przepisów prawnych wskazuje, iż w sporach cywilnych natężeniu ulega realizacja funkcji mediacyjnych o charakterze proceduralnym (proceduralnej, organizacyjnej). Spory gospodarcze, ze względu na profesjonalny charakter stron, uwypuklają natężenie realizacji funkcji informacyjnej, doradczej i eksperckiej, a spory ze stosunku pracy – dodatkowo funkcji stabilizacyjnej i asekuracyjnej, zaś spory rodzinne – funkcji o charakterze psychologicznym (identyfikacyjnej, katalizującej, stabilizacyjnej). Spory z zakresu prawa karnego, w których mediacja stanowi realizację idei sprawiedliwości naprawczej, odznaczają się natężeniem realizacji funkcji stabilizacyjnej i katalizacyjnej, a także funkcji nadzorczej, spory z udziałem nieletnich sprawców czynów zabronionych – funkcji asekuracyjnej, edukacyjnej i wychowawczej. Ostatnia z omawianych w niniejszym artykule grup sporów wpisanych w sferę prawa administracyjnego spełnia funkcję o charakterze informacyjnym (doradczym, edukacyjnym), które – ze względu na fakt powierzenia realizacji funkcji mediacyjnych również organom administracji, ich pracownikom (albo sędziemu lub referendarzowi sądowemu) – nabierają charakteru eksperckiego.

BIBLIOGRAFIA

- Consedine J., *Sprawiedliwość naprawcza: przywrócenie ładu społecznego*, Warszawa 2004.
- Cybulko A., Siedlecka-Andrychowicz A., *Mediator: role, umiejętności, osobowość*, [w:] *Mediacje. Teoria i praktyka*, red. E. Gmurzyńska, R. Morek, Warszawa 2009.
- Drelichowska A., *Model mediacji w postępowaniu sądowoadministracyjnym*, „ADR. Arbitraż i Mediacja” 2012, nr 2.
- Gmurzyńska E., Morek R., *O problemach dotyczących rozstrzygania spraw o błędy lekarskie i o roli mediacji*, „ADR. Arbitraż i Mediacja” 2011, nr 3(15).
- Grudziecka M., Książek J., *Mediacja w sprawach karnych i z nieletnim sprawcą czynów karalnych*, „Mediator” 2010, nr 2(53).
- Hauser R., *U progu reformy sądownictwa administracyjnego*, „Państwo i Prawo” 2002, z. 11.
- Kaczmarek P., *Dwa ujęcia proceduralizacji prawa*, [w:] *Z zagadnień teorii i filozofii prawa. W poszukiwaniu podstaw prawa*, red. A. Sulikowski, „Acta Universitatis Wratislaviensis” 2006, nr 2878.
- Kmieciak Z., *Mediacja w polskim prawie administracyjnym*, [w:] *Mediacja w prawie administracyjnym*, red. H. Machińska, Warszawa 2007.
- Korybski A., *Alternatywne rozwiązywanie sporów w USA. Studium teoretycznoprawne*, Lublin 1993.
- Kubasik J., *Mediacja w postępowaniu sądowoadministracyjnym jako alternatywny sposób rozwiązywania sporów z udziałem organów administracji*, [w:] *Mediacje w prawie*, red. J. Czapska, M. Szelań-Dylewski, Kraków 2015.
- Kujan P., *Mediator – obrońca rzetelnej procedury pojednania czy współczesny animator wychowania?*, „Mediator” 2010, nr 2.
- Miruć A., *Mediator w postępowaniu przed sądami administracyjnymi*, [w:] *Arbitraż i mediacja. Praktyczne aspekty stosowania przepisów. Materiały z Konferencji Naukowej Iwonicz-Zdrój 18–20 października 2007*, Rzeszów 2007.
- Moore Ch., *Mediacje. Praktyczne strategie rozwiązywania konfliktów*, Warszawa 2009.

⁵⁸ Szczegółowe omówienie odpowiedzialności prawnej mediatora oraz konfliktu ról mediatora i prawnika w kontekście funkcji mediacyjnych znajduje się w: M. Myślińska, *Mediator w polskim porządku...*, s. 153–261, 331–341.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

- Morawski L., *Główne problemy współczesnej filozofii prawa. Prawo w toku przemian*, Warszawa 2003.
- Morek R., *Mediacja i arbitraż (art. 183¹–183¹⁵, 1154–1217 KPC). Komentarz*, Warszawa 2006.
- Myślińska M., *Mediator w polskim porządku prawnym*, Warszawa 2018.
- Myślińska M., *The Processes of Application of Law and the Decision Making in Mediation Process*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2015, nr 2, DOI: <http://dx.doi.org/10.17951/sil.2015.24.2.115>.
- Nordhelle G., *Mediacja. Sztuka rozwiązywania konfliktów*, Gdańsk 2010.
- Oniszczyk J., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, Kraków 2000.
- Rękas A., *Informowanie uczestników postępowania mediacyjnego o istocie instytucji mediacji – uwagi praktyczne*, „Mediator” 2004, nr 1(28).
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 maja 2001 r. w sprawie postępowania mediacyjnego w sprawach nieletnich (Dz.U. 2001, nr 56, poz. 591 z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 maja 2015 r. w sprawie postępowania mediacyjnego w sprawach karnych (Dz.U. 2015, poz. 716).
- Ryms W., *Postępowanie mediacyjne*, [w:] *Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (zagadnienia wybrane). Materiały na konferencję sędziów NSA*, Warszawa 2003.
- Skóra A., *Idea mediacji w polskim postępowaniu administracyjnym*, „Mediator” 2004, nr 2(29).
- Skrzypczak G., *Prawnik a sposoby rozwiązywania sporów. Prawnik wobec sytuacji konfliktowych*, „Monitor Prawniczy” 2004, nr 4.
- Sztuka skutecznego prowadzenia mediacji*, red. A. Binsztok, Wrocław 2012.
- Szumilo-Kulczycka D., [w:] *Mediacja. Teoria, normy, praktyka*, red. K. Pleszka, J. Czapska, M. Araszkiwicz, M. Pękala, Warszawa 2017.
- Tabernacka M., *Negocjacje i mediacje w sferze publicznej*, Warszawa 2009.
- Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (t.j. Dz.U. 2017, poz. 1257).
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. 2014, poz. 101 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach z udziałem nieletnich (t.j. Dz.U. 2016, poz. 1654).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (t.j. Dz.U. 2016, poz. 1137 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz.U. 1997, nr 89, poz. 555 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (t.j. Dz.U. 2017, poz. 1369).
- Warylewski J., *Kierunki i szkoły w nauce prawa karnego*, [w:] *System Prawa Karnego*, t. 1: *Zagadnienia ogólne*, red. A. Marek, Warszawa 2010.
- Waszkiewicz P., *Zasady mediacji*, [w:] *Mediacje. Teoria i praktyka*, red. E. Gmurzyńska, R. Morek, Warszawa 2009.
- Wójcik D., *Mediacja w polskim prawie karnym i prawie nieletnich*, „Mediator” 2005, nr 2(33).
- Wyrok TK z dnia 13 marca 1996 r., K 11/95, OTK 1996, nr 2, poz. 9.
- Zielona Księga Komisji Europejskiej o alternatywnych metodach rozwiązywania sporów cywilnych i handlowych z dnia 10 kwietnia 2002 r., COM(2002)196, kwiecień 2002.
- Zienkiewicz A., *Mediacja jako forma wymiaru sprawiedliwości*, „ADR. Arbitraż i Mediacja” 2013, nr 4(24).
- Zienkiewicz A., *Specyfika dyskursu integracyjnego*, [w:] J. Bralczyk, *Wymowa prawnicza*, Warszawa 2014.
- Zienkiewicz A., *Studium mediacji. Od teorii ku praktyce*, Warszawa 2007.
- Żurawska M., *Mediacja jako metoda rozwiązywania indywidualnych i zbiorowych sporów pracy*, [w:] *Mediacje. Teoria i praktyka*, red. E. Gmurzyńska, R. Morek, Warszawa 2009.